

Kuntien ja valtion väliset suhteet ja eriarvoisuus

Kuntien rahoitusjärjestelmän uudistaminen, erityisesti valtionosuusjärjestelmän uusiminen, lisää oikeudenmukaisuutta palvelujen saatavuudessa. Nykyisin valtionosuuksia määrittävät laskennalliset tekijät kuvaavat huonosti kuntien kustannuksiin vaikuttavia olosuhde- ja palvelutarvetekijöitä.

Lopputuloksena osa kunnista saa tarpeeseensa nähden liikaa ja osa liian vähän valtionosuutta. Tämä lisää alueellista eriarvoisuutta, koska kuntasektori vastaa julkisista hyvinvointipalveluista.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) teki vuonna 2009 yhteistyössä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa tutkimuksen, jossa selvitettiin kuntien peruspalvelujen kustannuseroihin vaikuttavia olosuhde- ja tarvetekijöitä. Tulosten pohjalta VATT:n tutkijaryhmä esitti uutta valtionosuusjärjestelmää, joka tasoittaisi olosuhteista ja palvelutarpeista aiheutuvia kustannuseroja aiempaa paremmin. Ehdotettua järjestelmää ei kuitenkaan otettu käyttöön.

Rahoitusjärjestelmän lisäksi kuntien palveluja koskevaa sääntelyä tulisi uudistaa. Sääntelyn tavoitteena on lisätä kansalaisten tasa-arvoa, mutta liian yksityiskohtaiset normit ja säännöt voivat myös heikentää mahdollisuutta uusiin innovaatioihin ja tehokkuuden parantamiseen.

Kunnat voivat itsekin vaikuttaa eriarvoisuuteen esimerkiksi kuntayhteistyöllä ja kuntaliitoksilla, jos palveluilla on merkittäviä ylikunnallisia vaikutuksia ja jos kuntien välinen haitallinen kilpailu uhkaa koko alueen hyvinvointia. Voidaan esimerkiksi perustellusti kysyä, voitaisiinko pääkaupunkiseudun metropolialueen suurten kuntien yhdistymisellä välttää hyvä- ja huono-osaisten alueellisesta kasautumisesta seuraavia ongelmia.

Ajatus kaikille samantasoisista julkisista hyvinvointipalveluista on silti utopia. Kunnille hajautetun palvelujärjestelmän tavoitteena ei ole se, että kaikissa kunnissa olisi täsmälleen samanlaiset palvelut. Keskeinen paikallistason vastuulla olevan palvelujärjestelmän hyöty on siinä, että kunnilla on mahdollisuus itse päättää palvelujen järjestämisestä paikallisen tarpeen ja kysynnän mukaan.

Kunnat ovat selviytyneet tehtävistään tähän asti kohtalaisen hyvin, mutta jatkossa palvelujen turvaaminen edellyttää uudistuksia kuntien rahoitusjärjestelmään, palveluja koskevaan sääntelyyn sekä kunta- ja palvelurakenteeseen.

Antti Moisio

johtava ekonomisti

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

etunimi.sukunimi@vatt.fi